

De

NUMMER 1 /// JAARGANG 86 /// 8 OKTOBER 2010

Reformatie

INSPIREREND KERK ZIJN

Training in
vroomheid

Erfzonde en de
vrije markt

Stukgelezen

Oefenen in een vroom leven

COLOFON

De Reformatie verschijnt om de andere week en is een uitgave van Stichting De Reformatie.

Bestuur drs. Bernard Bos (voorzitter),
Herman Rozemuller (penningmeester)

Kernredactie Prof. dr. Ad de Bruijne
(hoofdredacteur), drs. Heleen Sytsma - van Loo
(eindredacteur), drs. Bas Luiten, drs. Janneke Burger -
Niemeijer, dr. Hans Schaeffer

Brede redactie Kernredactie plus prof. dr. Erik
de Boer, prof. dr. Sander Griffioen, prof. dr. Gert
Kwakkel, Jan Westert

Beeldredactie Froukje van der Wal

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
e-mail: redactie@dereformatie.nl.
Eventueel per post naar Redactie De Reformatie,
Fontanalaan 3, 5624 KN Eindhoven. Alles wat
met (abonnementen)administratie te maken
heeft naar info@dereformatie.nl of per post naar
De Reformatie, Postbus 89, 7730 AB Ommen.

Opmaak douglas design
Druk Kon. BDU Grafisch bedrijf

Administratie
De Reformatie, postbus 89, 7730 AB Ommen
info@dereformatie.nl /// tel. 0529 - 43 88 99

Advertenties
tel. 0529 - 43 88 99 /// info@dereformatie.nl
Contracttarief op aanvraag

Abonnementen
€ 49,95 per jaar /// studenten € 19,50 ///
buitenland € 130,-
- abonnementsjaar loopt van 1 januari t/m
31 december
- opzegging van het abonnement dient 1 maand
voor aanvang van het nieuwe abonnementsjaar
schriftelijk of per e-mail te geschieden
(voor 1 december)

De Reformatie is op Daisy cd-rom verkrijgbaar
bij de Chr. Blindenbibliotheek voor blinden en
slechtzienden. Tel. 0341 - 56 54 99

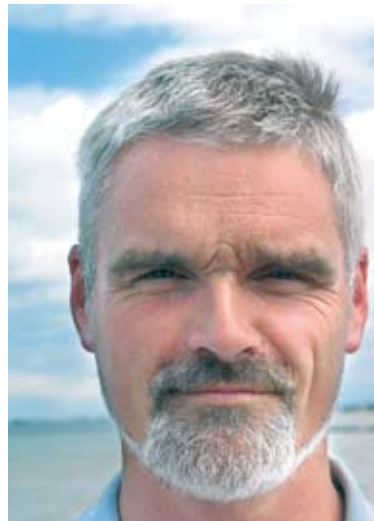
Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het
niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

www.dereformatie.nl

VERVULD MET DE GEEST

TEKST: AD DE BRUIJNE, HOOFDREDACTEUR ///

Hebben gereformeerden de Geest wel? Volgens mij is die vraag nodig. Ben ik dan ook al onder de profeten die de gereformeerde traditie charismatisch willen vernieuwen? Juist die charismatische ambities onder ons horen bij de zorgpunten van verontruste gereformeerden, zoals dr. Wilschut. Hun reserves herken ik juist. Nergens leert de Bijbel bijvoorbeeld dat je kunt gaan geloven in Jezus zonder daarbij de Geest te krijgen. Nergens moeten wij van de Bijbel alleen bepaalde gaven, zoals klanktaal, gebruiken als bewijs van de vervulling met de Geest. En de Bijbel waarschuwt tegen de elitaire houding van christenen die zichzelf op een hoger niveau zien functioneren dan medechristenen. Deze charismatische accenten noem ik met de verontrusten ronduit dwalingen.

Toch reageren verontruste gereformeerden hier eenzijdig defensief. Ik vrees dat onze charismatici wel degelijk een punt hebben. Waarschijnlijk zijn gereformeerden minder vervuld van de Geest dan 'normaal' kan zijn. Daar zie ik dus een uitdaging aan onze spiritualiteit die opgepakt moet worden. Hoe durf ik dat te suggereren? In zondag 45 van de Heidelbergse catechismus staat dat God zijn Geest alleen maar wil geven aan mensen die Hem daarom hartstochtelijk en onophoudelijk bidden. Dus ben je er niet als je poneert dat iedere gelovige de Geest heeft en dat de kerk al sinds Pinksteren met de Geest vervuld is. De Geest wil ons steeds weer en steeds meer vervullen. Wie niet om Hem bidt, zal uiteindelijk minder of zelfs niets van de Geest hebben. Zou dat in de geloofspraktijk en het kerkelijk leven geen gevolgen hebben? Nu heb ik onder gereformeerden al jarenlang regelmatig de vraag gesteld wie er aanhoudend en intens bad om de vervulling met de Geest. Meestal had men nooit beseft dat dit nodig was. Velen bidden niet of nauwelijks bewust om de Geest. Daarom is er reden voor die confronterende vraag: hebben gereformeerden de Geest wel?

Het volgende nummer van *De Reformatie* is een gezamenlijk nummer met *Opbouw*, het orgaan van de Nederlands Gereformeerde kerken, en verschijnt D.V. op 30 oktober a.s. Daarna staat er weer een Reformatie gepland voor 5 november.

IN DIT NUMMER

4

EÉN NORM, VERSCHILLENDE SITUATIES

Prof. J. Douma heeft kritiek geleverd op de huidige manier van leidinggeven in de kerk en in de kerkelijke pers. Bas Luiten weerlegt die kritiek met Douma's eigen uitgangspunt: de norm blijft gehandhaafd, de situatie is drastisch gewijzigd.

8

ZWIJGEN VOOR HET WOORD

In deze tijd dreigt de beoefening van de omgang met God een sluitpost te worden. Dat is voor alle christenen iets om zich zorgen over te maken, maar helemaal voor mensen die geroepen zijn om de gemeente van Christus voor te gaan.

14

VOLGEN EN VORMEN

Aan de hand van 1 Kon. 17: 1-7 wijst Thijs Blok op twee elementen in de dienst van Elia die in andere artikelen in dit nummer ook aan de orde komen. Leer van Elia: leidinggeven is je volgzzaam opstellen en je door God laten vormen.

EN VERDER

11 COLUMN ZATERMORGEN /// 11 WWW.DEREFORMATIE.NL /// 12 WANDELEN MET GOD TRAINING IN VROOMHEID /// 16 HET WERK VAN DE STICHTING EVANGELIE EN MOSLIMS (2) /// 17 DE WARE JAKOBSLADDER /// 18 BOEKBESPREKING ERFZONDE EN DE VRIJE MARKT /// 20 KUNST STUKGELEZEN /// 22 VRAAG EN ANTWOORD /// 23 KORT NIEUWS, PERSBERICHTEN /// 24 UIT DE KERKEN

Eén norm, verschillende situaties

TEKST: BAS LUITEN, REDACTEUR VAN DE REFORMATIE /// FOTO: MAARTJE KROOSHOF

Op zijn website www.jochemdouma.nl geeft de emeritus Kamper hoogleraar zijn levendig commentaar op ons kerkelijk leven. Ons blad heeft veel aan hem te danken: jarenlang schreef hij artikelen die baanbrekend genoemd mochten worden. Ook persoonlijk waardeer ik hem als één van mijn leermeesters. Zijn colleges hebben mij gevormd, dat blijft.

Maar nu heeft hij zijn eigen podium gebouwd. Ook uit onvrede met de kerkelijke pers, waarin hij de duidelijkheid ziet ontbreken. Onlangs nam hij *De Reformatie* op de korrel, en pakte als voorbeeld een artikel van mij¹.

Huwelijksdienst na samenwonen

Ik schreef over de vraag, of er sprake kan zijn van kerkelijke huwelijksbevestiging na een periode van ongehuwd samenwonen. De aanleiding daarvoor was, dat er plaatselijke kerken zijn die de regel hebben ingevoerd dat zoiets niet kan.

In de bespreking stipte ik o.a. aan:

- er kan bij een stel sprake zijn van slordigheid of bewust ergens tegenin gaan, maar dat is niet altijd zo; er is ook veel onwetendheid;
- ook jonge mensen die God liefhebben kunnen moeite ervaren met de manier waarop zij in de kerk Gods geboden hebben meegekregen;
- de kerken moeten de ruimte hebben om per situatie te oordelen, ze mogen niet werken met een uniforme regel;
- de norm is belangrijk, maar zegt niet alles. De vraag is altijd: waar staat iemand? Welke kant gaat hij op? Loopt

iemand weg van God of gaat hij naar Hem toe?

- een kerkdienst op de trouwdag (of het weigeren daarvan) mag niet worden gezien als beloning (of straf) voor betoond gedrag;
- het is beter preventief te onderwijzen in de norm van God, door middel van huwelijkskursussen en zo.

Dit artikel is voor Douma een voorbeeld van verzwakking van de norm en van onheldere tucht. Het is goed dat u nu eerst leest wat Douma hierover schrijft (zie kader).

Onderscheiden

Douma schrijft, dat twintig jaar geleden in *De Reformatie* op de norm gewezen zou zijn. Hij stelt dat tegenover mijn benadering, waarin ik een veelheid aan omstandigheden

laat meewegen. Toen was het beter, nu is het minder, de teneur is duidelijk.

En menig bezorgd kerklid zal dat ook vinden. Maar is het terecht wat Douma hier poneert?

Ik wil nog wel verder terug in de geschiedenis. Vijfendertig jaar geleden zat ik bij hem in de collegebank. Sommige lessen zal ik nooit vergeten. Van Douma

heb ik geleerd, dat ethiek nooit een kwestie is van alleen de norm, maar altijd ook van wisselende bedelingen en actuele situaties. De norm is constant, maar de bedelingen wisselen, in OT en NT gelden andere toepassingen. Bovendien zijn de concrete situaties

verschillend en soms niet eens met elkaar te vergelijken.²

Nu was ik vooral opgevoed bij de norm,

Toen was het beter,

nu is het minder, de

teneur is duidelijk. En

menig bezorgd kerklid

zal dat ook vinden'

dus dit college was een openbaring voor mij. Twee voorbeelden werden in mijn geheugen gegrift. Het eerste ging over een man in nachtgewaad, dobberend op een vlot ergens in zee. Zou dat goed zijn of fout? Puur naar de norm kijkend zou dit ongepast gedrag zijn. Maar dat mocht niet de doorslag geven, ook de situatie moest meegewogen worden. Stel dat die man te veel gedronken had, zodat hij niet meer wist wat hij deed en in plaats van zijn bed voor het ruime sop had gekozen, dan was hij zeer te vermanen. Maar stel, dat hij zich ternauwernood had kunnen redden van een brandend schip, dat inmiddels gezonken was, dan was hij zeer te fel-

*Tk hoop dat ik zelf ook
weer mag rekenen op
enige mildheid van
mijn leermeester'*

citeren! Dus kun je niet oordelen enkel op wat je ziet, en niet meten enkel aan de norm. Het tweede voorbeeld ging over een man, die 'Jezus is Heer' als zijn geloofsbelijdenis formuleerde. Zou dat goed zijn of fout? Puur naar de norm kijkend zou dat heel goed zijn. Toch werd ook dit vooral bepaald door de situatie. Stel dat iemand zo is overrompeld door de verschuivingen in de theologie dat hij alleen overhoudt wat hij de kern van de Bijbel noemt 'Jezus is Heer', dan is hij toch heel wat kwijt geraakt. Dat is niet best. Maar stel dat iemand dit uitroept ergens in een moslimland, tot bekering gekomen door het evangelie, dan is dat een

geweldige doorbraak! Zo belangrijk is het om te kijken naar iemands richting: gaat hij weg, is hij bezig zijn geloof te verliezen, doet hij God te kort, óf is hij bezig God te vinden, voor het eerst of opnieuw, kun je geduld hebben met wat hij nog niet weet? Hierbij is de *norm* niet in geding, die blijft constant. Maar de *situaties* zijn verschillend.

Dit heb ik van Douma geleerd. Het is al jarenlang mijn leidraad in het omgaan met normafwijkende situaties. Maar nu bekritiseert diezelfde Douma mij hierover! 'Twintig jaar geleden zou er op de norm gewezen zijn', zo zet hij mijn artikel weg. Hoe kan dat?

Wisselende situaties Ik denk dat Douma eraan moet wennen, dat de situaties nu anders zijn dan vroeger. Als

J.Douma schreef op zijn website:

'Veel lezers hebben het gevoel dat zij geen begeleiding in hun kerkelijk leven meer krijgen. Het *ontbreken* van mensen die als leider en gids in de pers hun broeders en zusters een duidelijke weg wijzen, is niet toevallig. De overtuigingskracht om in allerlei kwesties een duidelijk en beslist antwoord te geven, is verzwakt. Neem een artikel in *De Reformatie* van 4 juni 2010 over 'Trouwen na samenwonen'. Vrijwel niemand van de jongeren die ongehuwd samenwoont, ziet daar enig kwaad in, aldus de schrijver. De norm is belangrijk (niet samenwonen), maar die norm zegt niet alles, zo vervolgt hij. Waar staat iemand, welke kant gaat hij op? Loopt iemand weg van God, of gaat Hij naar Hem toe? Etc. 'Er is een groot verlangen om God te leren kennen, los van allerlei kerkelijke gewoonten', meent de schrijver.

Is het nu zo dat jonge mensen ontdekken dat God het huwelijk wil, en kiezen zij daarvoor alsnog, dan 'hoeven we geen grote schuldbelijdenis te vragen', oordeelt hij. Er is wel één norm, 'maar er zijn zoveel verschillende omstandigheden', aldus de schrijver.

Twintig jaar geleden zou in *De Reformatie* op de norm gewezen zijn en zou over 'samenwonen' niet verzachtend gesproken zijn. Het is ook moeilijk voor te stellen dat er onder de samenwonenden een groot verlangen is om God te leren kennen, 'los van allerlei kerkelijke gewoonten'. Of er wel of niet een grote of kleine schuldbelijdenis moet volgen, zou destijds wel heel vreemd geklonken hebben. Van allen zou de erkenning gevraagd worden dat geslachtelijk verkeer vóór het huwelijk zondig is. Overigens meen ik te mogen zeggen dat er twintig jaar geleden niet *hard* geoordeeld werd over 'vooruitgrijpen op

het huwelijk'. Meestal was er begrip voor zulke struikelingen. Maar juist duidelijke en heldere tucht had een sanerende invloed op gemeenten en op haar (jonge) leden.

De *huidige* tucht maakt vaak een boterzachte indruk. Laten wij hier eens uitgaan van wat Kol. 4,6 van ons vraagt. De Statenvertaling gaf Kol. 4,6 treffend weer, waar zij over het bereiken van mensen zegt: 'uw woord zij te allen tijde in *aangenaamheid*, met *zout* besprengd'. NBV zegt het ook mooi: 'vriendelijk, maar beslist!' Als dat wat 'beslist' gezegd moet worden, er aarzelend uitkomt, schiet vriendelijkheid tekort. Dat geldt voor onze evangelisatie in het aanspreken van buitenstaanders, maar evengoed voor het bereiken van onze eigen mensen, jong en oud in de prediking en in de tucht.'

www.jochemdouma.nl > het christelijk leven 4.16

hij schrijft dat er twintig jaar geleden meestal niet hard geoordeeld werd over 'vooruitgrijpen op het huwelijk', krijg ik herinneringen aan een andere tijd. Ja, inderdaad, toen heette dat zo, een stelletje had 'vooruit gegrepen op'. Vandaag heeft dat heel andere proporties aangenomen, het ongehuwd samenwonen is nu aan de orde van de dag. Naarmate meer stellen zich daaraan overgeven, lijkt het steeds gewoner te worden. En steeds vaker is de partner niet van de kerk, heeft die andere bagage in zijn rugzak. Die mensen zijn wel aanspreekbaar, soms heel goed, maar hun moet ik niet zelden eerst van alles uitleggen waar ze nog nooit van gehoord hebben. Zo gaat dat vandaag.

De norm is en blijft belangrijk, die is wat mij betreft niet in geding. God voegt samen, als éne (Mat.19:6)! Het huwelijk is een schepping van God, alleen uit zijn hand kunnen twee mensen die eenheid ontvangen.

Maar voordat ze zover zijn moeten ze soms van ver komen. Het vlot waarop

zij dobberen drijft verder

uit de kust dan in de tijd waarin ik college kreeg.

Toch blijft hun houding en richting beslissend:

willen ze naar God toe óf van Hem af? Merk ik

dat ze God zoeken, dan onderwijs ik hen met

geduld. Willen ze hun eigen gang gaan, dan vermaan ik hen.

Blijvende norm Levert dat onheldere tucht op? Dat hoop ik niet. Want wat is tucht? Niet alleen straf, maar vooral onderwijs. Tucht is om te horen.

'Hoor mijn zoon de tucht van uw vader en verwerp de onderwijzing van uw moeder niet.' (Spr.1:8 in NGB 1951)

Geen vrijblijvend onderwijs, maar vrien-

delijk en beslist, dat ben ik met Douma eens. Om daar een extra dimensie aan te geven, pleitte ik voor preventieve maatregelen, zoals een pastorale handreiking over 'huwelijk en samenwonen' en/of het organiseren van huwelijks cursussen. In Zwolle-Centrum hebben we beide gedaan. Aan alle adressen hebben we een handreiking gegeven over relatievorming, met het verzoek die te bespreken in de kleine kringen. Ook verwachten wij van ieder stel dat hier kerkelijk wil trouwen dat het de huwelijks cursus volgt die in opdracht van de kerkenraad door ervaren gemeenteleden meerdere malen per jaar wordt gegeven. Zo proberen we met Gods hulp een hoop ellende vóór te zijn. Waarmee ik nogmaals wil laten zien dat de norm niet in geding is, integendeel, die zetten we extra duidelijk aan.

'Van Douma heb ik

geleerd, dat ethiek

nooit een kwestie is

van alleen de norm'

'Het vlot waarop zij

dobberen drijft verder

uit de kust dan in de tijd

waarin ik college kreeg'

samenwonen géén sprake kan zijn van een kerkelijke huwelijksbevestiging.

Dáárom greep ik naar de pen. Ik versta de goede intentie van kerkenraden die het unieke van het huwelijk willen beschermen en het ongehuwd samenwonen willen tegengaan. Hun intentie deel ik volledig, dat heb ik ook verwoord. Douma

gaat in zijn reactie daaraan voorbij, dat is jammer.

Ik protesteerde tegen de verabsolutering van de norm. Een dergelijke algemene regel doet te kort aan de mildheid, waarmee stellen die terugkeren van een dwaalweg begroet mogen worden.

Ik hoop dat ik zelf ook weer mag rekenen op enige mildheid van mijn leermeester. En niet alleen ik, maar ook allen met wie we herkenbaar verbonden zijn in hetzelfde geloof, om dat te behouden.

Mildheid Niet de norm is in geding, maar wel de mildheid die Douma zich herinnert. Vroeger werd er 'niet hard geoordeeld', schrijft hij. Maar vandaag bestaan er plaatselijke regels, dat na ongehuwd

1 Zie *Trouwen na samenwonen*, De Reformatie jaargang 85 nummer 27 (4 juni 2010) pag. 490 e.v.

2 De collegedictaten werden toen gedrukt bij 'Copieërinrichting v.d. Berg', schuin tegenover de Theologische Universiteit. Dit college verscheen daar als J. Douma, *Inleiding in de christelijke ethiek*, Kampen 1975, blz.13 e.v. Later werkte hij ditzelfde onderwijs breder uit in J. Douma, *Verantwoord handelen*, Amsterdam 1980, blz.45 e.v.

✚ SAMENVATTING

Emeritus hoogleraar prof. J. Douma heeft via zijn website stevige kritiek geleverd op de huidige manier van leidinggeven in de kerkelijke pers, waaronder De Reformatie. Een artikel van ds. Luiten in De Reformatie van 4 juni jl. diende daarbij als illustratie. De kritiek die Douma levert, heeft Luiten verbaasd, omdat hij in het betreffende artikel niets anders doet dan wat Douma hem geleerd heeft: de norm onverkort handhaven, maar de omstandigheden laten meewegen in het oordeel en in de gekozen handelwijze.

Zwijgen voor het Woord

Retraites voor predikanten

TEKST: JOS DOUMA, PREDIKANT TE HAARLEM /// FOTO: JAAP HUISMAN

Hoe blijft je geloof in God vitaal? Hoe blijf je groeien in het volgen van Jezus? Hoe blijft er in je leven ruimte voor het vernieuwende werk van de heilige Geest? Dat zijn vragen die voor alle christenen belangrijk zijn.

Want de drie-enige God geeft Zichzelf aan zijn kinderen om hen te leren leven in zijn koninkrijk.

Maar we kennen ook allemaal deze realiteit: dat onze levens compleet vollopen met alles wat we moeten doen en alles wat we meemaken, dat er geen ruimte meer overblijft voor de omgang met God. Ik zie het bij mezelf en ik hoor het vaak: geen tijd voor persoonlijk Bijbellezen, geen tijd voor gebed en het wordt steeds moeilijker om ruimte te maken in de agenda voor die kerkelijke activiteiten die als doel hebben ons geloofsleven te versterken.

Sluitpost De omgang met de Heer als sluitpost – dat is wat er dan eigenlijk aan de hand is. In dit artikel wil ik daarover vooral iets schrijven met het oog op predikanten. Maar uiteraard is het niet voor hen alleen belangrijk. Want de omgang met God is het hart van het leven van iedere christen. En het is goed om daar regelmatig bij stil te staan en onszelf af te vragen: Hoe levend is die omgang? Hoe kunnen we tijd en liefde investeren in het groeien in die omgang?

Ik gebruik daarbij graag het woord spiritualiteit. Daarmee bedoel ik: leven in de Geest van Jezus. We kunnen ook spreken over geloofsbeleving, godsvrucht of vroomheid. In elk geval gaat het in spiritualiteit om de kern van

onze omgang met de Heer: de vertrouwelijke omgang met de drie-enige God die ons gezocht en gevonden heeft.

Niemand zal ontkennen

dat het hier over iets heel belangrijks gaat.

En ik denk dat het voor iedereen ook als een paal boven water staat dat deze vertrouwelijke omgang met de Heer vraagt om oefening, en dat oefening vraagt om tijd en discipline. Als we willen werken aan onze lichamelijke conditie

kan dat niet zonder training, zonder lichamelijke oefeningen, zonder beweging en zonder gezonde voeding. Zo is het ook met onze geestelijke conditie: als we die op peil willen houden, kan dat niet zonder training, zonder geestelijke oefeningen, zonder een zich laten bewegen door de Geest en zonder het voedsel van Gods woord.

Oefening Maar de praktijk is weerbarstig. Het blijkt niet altijd eenvoudig te zijn om tijd te maken, om te investeren in je spiritualiteit, om geestelijke oefeningen te doen die je helpen om dichterbij God te komen en dichtbij Hem te blijven. Onze gehoorzaamheid

aan het Bijbelse gebod ‘Oefen jezelf in een vroom leven’ (1 Tim. 4:7) blijft vaak onder de maat van wat de Geest ons

hierin wil geven. Als we ons niet oefenen in het leven met de Heer, zal onze verbondenheid met Hem opdrogen omdat we niet putten uit de bron van zijn goedheid en genade. Dat is voor alle christenen iets om zich zorgen over te maken, maar helemaal voor mensen die geroepen zijn om de gemeente van Christus voor te

gaan. Juist ook voor hen is het van grote betekenis dat ze tijd en ruimte hebben om zich te oefenen in een vroom leven. Want wie niet put uit de bron kan geen water geven, wie niet zelf aan de voeten van Jezus zit kan anderen niet aan zijn voeten brengen, wie niet zorgt voor zijn eigen ziel kan ook niet zorgen voor de zielen van anderen.

Verleiding Over deze dingen zijn met name door Henri Nouwen heel belangrijke dingen geschreven. Zo schrijft hij in zijn boek *Een levende herinnering* op pag. 12: ‘We staan bloot aan de verleiding om ambt en spiritualiteit, dienst en gebed van elkaar te scheiden. De

‘Ik denk dat het voor

iedereen als een paal

boven water staat dat

deze vertrouwelijke

omgang met de Heer

vraagt om oefening’

duivel in ons zegt: “Je hebt het te druk om te bidden; je moet in te veel behoeften voorzien, op te veel mensen reageren, te veel wonden genezen. Gebed is een luxe, iets om in een vrij uur te doen, op een dag waarop je afwezig kunt zijn, of op retraite.”

In Nouwens boek *De woestijn zal bloeien*. Gids voor hedendaags spiritueel

pastoraat lezen we op pag. 10-11 het volgende: ‘De spanningen waaraan het ambt bloot staat zijn enorm, het stelt steeds hogere eisen en het geeft minder voldoening. Hoe kunnen we vitaal en creatief blijven, vol ijver voor het Woord van God, vol verlangen om te dienen en gemotiveerd om een bron van inspiratie te zijn voor onze vaak lamgeslagen

Afgelopen juni heeft er voor het eerst een predikantenretraite plaatsgevonden in het retraitecentrum in Bleskensgraaf van Stichting renoVita, met negen deelnemers. Zij waren van woensdag tot vrijdag bij elkaar in het nieuwe retraitecentrum van stichting renoVita in Bleskensgraaf (Zuid Holland). Enkele impressies van de deelnemers:

‘Vanuit de dagelijkse drukte van je leven en je gemeente kun je de stilte zoeken en vinden! In alle rust Gods Woord horen, een enkele tekst, een enkel woord overdenken, in je om laten gaan. Het is waardevol om te leren hoe anderen geestelijk bezig zijn met het Woord van God.’

‘In een stille en veilige omgeving groeide de ontmoeting met de Heer Jezus en de ontmoeting met elkaar. Ik heb genoten en geleerd van de afwisseling in het programma. Oefenen, reflecteren, nieuwe theorie horen, weer oefenen: een leerzaam wiel.’

‘Een geestelijke verfrissing. Gericht op Gods Woord. Samen Bijbel lezen. Luisteren vooral. Je oefenen in stil zijn bij God. Zijn woorden indrinken, proeven. Jezelf tegenkomen. En aan Jezus’ voeten zitten. Geïnspireerd worden voor je leven met de Heer, en je werk als herder en leraar.’

‘Uit de hectiek van de week drie dagen adem scheppen bij God. Ook in je werk in en vanuit de pastorie leef je biddend en aan God verbonden. Maar wat een weelde is het als je drie dagen ondergedompeld wordt in de aanwezigheid van God in Jezus Christus. Een geestelijke verfrissing.’

geloofsgemeenschappen? Waar moeten we voeding vandaan halen en kracht? Hoe kunnen we onze geestelijke honger en dorst stillen?’

Om predikanten de mogelijkheid te bieden om juist op het punt van hun spiritualiteit oefening en verdieping te zoeken worden er vanaf november 2010 predikantenretraites aangeboden. Deze retraites, die één dag, 24 uur of drie dagen duren, hebben als doel predikanten ruimte te bieden om stil te staan bij hun eigen spiritualiteit en hun oefening daarin.

Uiteraard is het niet de bedoeling van een retraite dat daar dan gedurende enige tijd gebeurt waar het de rest van het jaar te weinig van komt. Dit is de bedoeling: dat predikanten er nieuwe inspiratie vinden voor of zelfs een nieuw begin kunnen maken met hun persoonlijke toewijding aan de geestelijke oefeningen die zo nodig zijn om vitale voorgangers te zijn vanuit de bron van de omgang met Christus.

Zwijgen is goud Tijdens de retraites speelt met name het beoefenen van de stilte en het zwijgen een belangrijke rol. Predikanten staan voortdurend in de verleiding om te veel te spreken. En hoezeer dat ook tot de kern van hun taak behoort – ze zijn dienaren van Gods woorden – het gevaar is groot dat het spreken niet voortkomt uit het zwijgen waarin geluisterd wordt naar de stem van de Geest die klinkt als we de Schriften lezen. Juist de stilte rondom het Woord is van diepgaand belang voor

een werkelijk horen van de stem van God en voor een vitaal doorgeven van het gehoorde. Dietrich Bonhoeffer heeft daarover in zijn bekende boekje *Leven met elkander* het volgende geschreven: ‘Wij zwijgen alleen ter wille van het Woord en dus niet om aan het Woord te weinig eer te bewijzen, maar om het op de juiste manier te eren en in ons op te nemen. Zwijgen is tenslotte niets anders dan wachten op het Woord van God om door Gods Woord gezegend terug te keren. (...) Het zwijgen voor het Woord leidt tot het juiste luisteren naar en daarmee ook tot het juiste spreken van het Woord van God op het juiste ogenblik. Veel onnodigs blijft on gezegd. Maar het werkelijk belangrijke en helpende kan vaak in weinig woorden worden gezegd.’

PEP De ervaring met de eerste predikantenretraite in juni (zie kader) in het retraitecentrum in Bleskensgraaf, waarvan Arie de Rover de initiatiefnemer is,

heeft ertoe geleid om voor het seizoen 2010-2011 met een breder aanbod te komen. De predikantenretraites worden aangeboden binnen de opzet van een ‘School voor spiritualiteit’. Deze school is een leeromgeving waar theologie en praktijk van spiritualiteit hand in hand

gaan; het is allemaal nog in een beginfase, maar ik hoop dat de toekomst zal uitwijzen dat hier veel behoefte aan is. Deelnemen aan een retraite is een belangrijke manier van nascholing, van permanente

educatie van predikanten (PEP) op spiritueel gebied. Daardoor kunnen zij des te vitaler geestelijk leiding geven aan geestelijke vormingsprocessen in de gemeente van Christus. Op de website van RenoVita en van de School voor spiritualiteit vind je meer informatie en ook de mogelijkheid om je aan te melden. Meer informatie op: www.josdouma.nl/schoolvoorspiritualiteit en www.renovita.nl.

‘Permanente educatie

van predikanten (PEP)

moet ook plaats vinden

op spiritueel gebied’

✚ SAMENVATTING

De omgang met God is het hart van het leven van iedere christen. In deze hectische tijd dreigt de beoefening ervan een sluitpost te worden: ‘als het lukt, neem ik vandaag de tijd om persoonlijk in de Bijbel te lezen en te bidden.’ Dat is voor alle christenen iets om zich zorgen over te maken, maar helemaal voor mensen die geroepen zijn om de gemeente van Christus voor te gaan.

De School voor Spiritualiteit en retraitecentrum RenoVita bieden aan predikanten de gelegenheid om nieuwe inspiratie te vinden voor hun persoonlijke toewijding aan de geestelijke oefeningen die zo nodig zijn om vitale voorgangers te zijn vanuit de bron van de omgang met Christus.

Want wie niet put uit de bron kan geen water geven, wie niet zelf aan de voeten van Jezus zit kan anderen niet aan zijn voeten brengen, wie niet zorgt voor zijn eigen ziel kan ook niet zorgen voor de zielen van anderen

JACOB GLAS, PREDIKANT TE MAASTRICHT ///

Zaterdagmorgen

Om zes uur wordt er aan de deur gebeld bij een lid van de huiskerk. Niet gewend aan een dergelijke verstoring van de sabbatsrust sleept de vrouw des huizes zich uit bed en constateert vanaf het balkon dat het de buurman is. Zijn auto wil niet starten. Hij moet naar het vliegveld. Niemand van zijn familie is in staat om hem te brengen. Zijn burens zijn zijn enige hoop als hij nog het vliegtuig wil halen om op het suikerfeest te zijn bij zijn familie in Turkije. Inmiddels is de heer des huizes wakker geworden van al dat lawaai in zijn omgeving. Hij schikt zich in zijn lot. Met twintig minuten hoopt hij weer z'n bed in te duiken. Hij wil afslaan bij Maastricht-Aachen-Airport. Op dat moment wordt hem verteld dat hij niet daar moet zijn, maar in Brussel! Gelukkig blijft de relatie er even goed om. Die wordt zelfs verdiept tijdens de rit. Voordat de buurman uitstapt brengt hij zijn

grote dank onder woorden en doet hij de gelofte dat hij zijn chauffeur volgend jaar zal meenemen naar het suikerfeest van zijn familie in Turkije. Dat is te vergelijken met geridderd worden in de orde van Oranje Nassau.

Op de terugweg moet ons gemeentelid tanken. Daar staat een Belg te liften die naar het Zuiden wil, maar wel via Maastricht. Hij moet daar wat halen voor onderweg waarvan je een beetje vrolijk kan worden. Ons gemeentelid kent alle plekken in zijn woonwijk waar gedeald wordt en kan hem dus meenemen naar de plaats van bestemming. Op de vraag van de lifter wat hij doet, luidt het antwoord: ik plant kerken. Daar had de Belg nog nooit van gehoord. Hij blijkt in het gesprek zelfs helemaal niets te weten over kerk, geloof en christendom. Dat komt dus voor tegenwoordig. Tijdens de rit naar Maastricht krijgt hij de inhoud van het evangelie te horen.

Voordat de man uitstapt brengt hij zijn grote dank onder woorden voor het feit dat zijn chauffeur

'hem aan het denken heeft gezet over dingen waar hij tot op dat moment nog nooit van gehoord had'.

Met de Turkse burens delen de leden van de huiskerk hun leven. Ze hebben een band en eten samen. Tot nu toe is er nog geen gelegenheid om het evangelie met hen te delen. Met de Belgische lifter is er in een oogwenk voldoende basis van vertrouwen om al wel het evangelie te delen, nog zonder dat men de kans heeft gehad om elkaar beter te leren kennen en het leven met elkaar te delen. Hoe mooi kan een zaterdagmorgen zijn. Maar je moet er wel vroeg voor je nest uit.

WWW.DEREFORMATIE.NL

Bezoek ook eens onze website. Daar vindt u naast een aantal inhoudelijke bijdragen stellingen bij de thema's van de afgelopen maanden en informatie over de thema's die de komende tijd in De Reformatie aan de orde zullen komen. Op de stellingen kunt u nog steeds reageren; suggesties voor nieuwe thema's zijn welkom. Bij het artikel *Erfzonde en de vrije markt* van Jan Westert (pag. 18,19 van dit nummer) hoort een uitgebreid artikel dat op de website te lezen is.

Het eerstvolgende nummer van De Reformatie verschijnt pas over drie weken, d.v. op 30 oktober en is een gezamenlijke uitgave van Opbouw en De Reformatie over *Omgaan met de dood*. Voor 5 november staat er weer een gewone

Reformatie gepland, met als thema *Levensstijl*. Het thema voor het nummer van 19 november is *De Predikant*. Vragen en suggesties voor de komende nummers zijn welkom bij de redactie (zie colofon).

Het thema van dit nummer van De Reformatie is *Oefenen in een vroom leven*. U kunt op de website uw mening geven over de volgende stelling:

Vroomheid kan niet zonder inspanning.

Training in vroomheid

TEKST: JAN T. OLDENHUIS, EMERITUSPREDIKANT VAN DE KERK VAN GRONINGEN-HELPMAN /// FOTO: JOOST SYTSMA

Hij is nog jong, een dertiger. Hij heeft geen sterke gezondheid en hij is wat timide. Echt geen krachtpatser. Hij heeft ook regelmatig maagklachten. Zijn het spanningen? Er is ook al heel wat van hem gevergd in zijn korte leven. En hij heeft het op dit moment helemaal niet gemakkelijk. Hij is wat je noemt kerkelijk werker met een takenpakket waarvan ieder weldenkend mens zal zeggen, dat het te veel is.

Hij staat er nagenoeg alleen voor. Nota bene: een kerkelijk werker met de opdracht tot gemeentestichting in een grote stad. Waar moet hij niet allemaal rekening mee houden! Hij is degene die er voor moet zorgen, dat alles in goede banen wordt geleid. Je moet altijd maar scherp zijn op vreemde gedachten en afwijkende meningen. Als je je te duidelijk profileert, lopen ze allemaal weg. Als je met alle winden meewaait, lig je zelf zo maar plat. Het is vermoeiend.

Ervaring Hij is met Paulus op reis geweest. Die heeft hem jaren geleden weggeplukt uit Lystra. Wat hij met Paulus allemaal heeft meegemaakt, is best heftig geweest. Paulus genas een verlamde man in de naam van Jezus – het bewijs van Jezus' goddelijke macht. Hij zag hoe Paulus vereerd, verguisd en gestenigd werd. Door wat hij hoorde en zag, gaf hij zich gewonnen. Hij sloot zich aan bij de kleine groep gelovigen, ook al voelde ieder, dat dat gevaarlijk kon worden. Hij viel op. Jong was hij wel, maar bekwaam; timide, maar helder; met zijn zwakke gezondheid had hij een sterk geloof. Bij een volgend bezoek van Paulus nam deze hem mee. Maar niet dan nadat hij door de gemeenschap

waar hij vandaan kwam plechtig in het ambt van evangelist was bevestigd. Dat heeft hij zijn leven lang meegedragen als wat het werkelijk was: een bevestiging. Tussen hem en Paulus groeide er meer dan vriendschap. Ze waren zoveel als vader en zoon: Paulus en Timoteüs. Zo kende ieder hen. Samen ondergingen ze de moeilijkheden die overal maar weer opdoken: vijandschap, verdachtmaking, reizen in weer en wind, honger en dorst, en de nooit afwezige zorg voor de gemeenten. Dat krijg je dus over je heen als je dit werk doet. En ten slotte heeft hij zijn leermeester in de gevangenis terecht zien komen. Het is hem uiteindelijk zelf ook overkomen. Dat wist hij toen nog niet. Maar dreiging was er bijna altijd en dus ook stress. Hoe hou je dat vol?

Efeze Hij werkt in Efeze op dit moment. En daar heeft hij het moeilijk. Zijn vriend en leermeester weet dat. Die stuurt hem een brief om hem een hart onder de riem te steken. Tegelijk krijgt hij een hele set instructies. Er zijn bijvoorbeeld kletsmajors die een boel ophef maken over zaken die tot

het verleden behoren: Joodse gewoontes, regels die niets meer te maken hebben met de verhouding met God en het geloof in Jezus Christus. Durf maar eens te zeggen, dat het onzin is, wat ze zeggen en dat je geen tijd meer voor ze hebt. Dat vergt een zekere mate van hardheid. Die heb je nodig als kerkelijk werker. Er zijn ook mensen die het fundament van de goede leer ondergraven met theorieën dat niet alles wat God geschapen heeft goed is. Dat leidt tot een groteske verwringing van alles wat God bedoelt en dat moet hij goed doorzien. Want die theorieën zijn veel gevaarlijker. Hij moet er scherp tegen optreden. En de veel oudere Paulus gebruikt in dat verband termen die er niet om liegen: hij noemt de mensen die dat zeggen dwaalgeesten die naar de duivel luisteren, huichelachtige leugenaars die hun eigen geweten hebben dichtgeschroeid. Je moet maar durven! Ja, dat moet je kennelijk als kerkelijk werker ook durven zeggen. Maar dan komt er nog iets, iets dat eigenlijk alles omvat. De leermeester zegt het in één zinnetje: oefen je in een vroom leven, train je zelf in vroomheid.

Geen mens zal ooit voldoende geraakt en doordrongen worden door kennis van zijn onbeduidendheid, als hij zich niet eerst geplaatst heeft tegenover de majesteit van God. ///

Training Dat is een scherp woord, een begrip uit de sportwereld, waar medailles alleen maar gehaald worden via totale inzet. Het ruikt naar hardheid, discipline, inspanning en zweet. Het is precies dat woord dat Paulus ontleent aan de sportwereld. Dat houdt hij zijn vriend de kerkelijk werker Timoteüs voor. Het heeft te maken met weldoordachte schema's, doelstellingen en prioriteiten. Hij zet hem niet aan tot meditatie, tot stille inkeer, tot een retraite of iets dergelijks. Deze training houdt in dat hij zich moet laten voeden met de woorden van het geloof en de juiste leer. Dat zijn de uitdrukkingen die hij in deze brief herhaaldelijk gebruikt. Hij legt een opvallend accent op 'ons geloof', 'de heilzame leer', 'het evangelie over de majesteit van de gelukzalige God'. De vroomheid die hij aanprijst laat zich daarmee voeden. Ze begint met de erkenning van de enige God die door allen vereerd behoort te worden op de manier die Hij zelf heeft voorgeschreven. Het heeft te maken met zijn majesteit, die niet door ons kan worden opgeborgen in een formule,

maar die beleefd moet worden in een existentiële ontmoeting. 'Als wij zien, dat mensen die rustig en sterk bleven als God zich niet aan hen vertoonde, bij de openbaring van zijn heerlijkheid zo geschokt en bevreesd werden dat zij in doodsangst ter aarde vielen, ja daardoor verteerd en bijna vernietigd werden, mag daaruit wel de conclusie getrokken worden dat geen mens ooit voldoende geraakt en doordrongen zal worden door kennis van zijn onbeduidendheid, als hij zich niet eerst geplaatst heeft tegenover de majesteit van God'¹. Zo is het eeuwen later geformuleerd. Daar begint alle echte vroomheid.

Christelijke spiritualiteit Ik denk dat het bij alles wat vandaag de dag wordt aangeprezen tot oefening van onze spiritualiteit noodzakelijk is om de accenten die Paulus in zijn brief aan Timoteüs zet, niet te vergeten. De kerkelijke werker die het moeilijk had, die schuchter was en die dagelijks onder druk stond, wordt de heldere weg gewezen van de overdenking van Gods grootheid en de bestudering van

Gods weldaden. We vinden die accenten ook in de beginhoofdstukken van de Institutie. Daar schrijft Calvijn over het nauwe verband tussen de kennis van God en de kennis van onszelf. Direct al in de eerste paragraaf vinden we de beroemde zin, dat 'niemand zichzelf kan aanschouwen als hij ook niet meteen zijn aandacht richt op de aanschouwing van God in wie hij leeft en beweegt'². En even verder lezen we: 'Ziehier wat zuivere en echte godsdienst is: geloof en daarmee verbonden oprechte vrees voor God'. En dan omschrijft hij wat die vrees in houdt 'een dienen van God dat zich houdt aan de voorschriften die in de Wet gegeven worden.' Daarmee wordt het heel concreet gemaakt, zodat er geen mogelijkheid is deze mooie woorden te laten verdampen in een vaagheid waarbij ieder het begrip 'vrees' mag invullen naar believen. Er komt nog een heel scherpe opmerking overheen: 'Dit laatste verdient des te grotere aandacht daar allen God wel op een of andere manier vereren, maar zeer weinigen Hem werkelijk vrezen, terwijl er overal wel veel uiterlijk vertoon in godsdienstige plechtigheden voorkomt, maar oprechtheid van hart een zeldzaamheid is'.³ Sinds deze zinnen neergeschreven werden is de situatie wel zodanig gewijzigd, dat we niet meer zo simpel kunnen stellen dat 'allen God nog wel op een of andere manier vereren'. De huiver voor de majesteit van God is een gezocht artikel geworden. Maar nog altijd is dat wat Calvijn de 'oprechte vrees van God' noemde het enige goede uitgangspunt van de echte vroomheid. En dus van alle christelijke spiritualiteit.

1 Calvijn, Institutie I,1,3

2 Id. I,1,1

3 Id. I,2,2

Volgen en vormen

'ZO WAAR DE HEER LEEFT (...) GA WEG VAN HIER.'

1 Koningen 17:1-2

In dit nummer kunt u lezen over predikantenretraites en leidinggeven. Beide elementen zijn onderdeel van de dienst van de profeet Elia. Wij zijn Elia niet. Toch valt er veel te leren.

In 1 Koningen 17:1 verschijnt Elia plotseling op het toneel en zegt dan tegen Achab: 'Zo waar de HEER leeft, de God van Israël, in wiens dienst ik sta, de eerstkomende jaren zal er geen dauw of regen komen tenzij ik het zeg'. Tsjonge, zeggen wij dan, je durft wel, Elia. Weet je wel wie je voor je hebt? En vooral: is het niet veel te gewaagd jouw menselijke woorden te identificeren met nota bene het bestaan van God? Jij beschikt toch niet over dauw en regen? Nee, dat klopt. Toch gaat Elia niet te ver. Wat Elia zegt, zegt hij op basis van wat hij las in de Thora: wie andere goden vereert, roept de woede van de HEER over zich af. Hij zal de hemel sluiten. Er zal geen regen meer vallen (Deut. 11:16-17). Zie je dat Elia tegen Achab zegt wat God zelf in de Thora heeft voorgezegd? Elia's profetenwoord is vrucht van luisterende omgang met Gods Woord. Elia heeft niet alleen geluisterd naar God. Hij heeft ook tot Hem gebeden. Dat blijkt uit Jak. 5:17: 'Nadat hij vurig had gebeden dat het niet zou regenen, is er drieënhalfjaar geen regen gevallen'. Zie je dat Elia eerst met God heeft besproken wat hij tegen Achab zegt? Elia's profetenwoord

is vrucht van biddende omgang met God.

Kortom: Elia stelt zich volgzaam op. Leer van Elia: leidinggeven is je volgzaam opstellen, naspreken wat God heeft voorgezegd en dat niet eerder dan na vurig gebed.

Zo plotseling als Elia op het toneel verscheen, zo snel verdwijnt hij ook weer. God zegt: Elia, verberg je. Opnieuw stelt Elia zich volgzaam op. Waarschijnlijk heeft Elia best lang aan de wadi Kerit gezeten: de rivier viel na verloop van tijd droog (vers 7). Al die tijd was Elia daar. Toch stond hij niet op non-actief, wel op anders actief: luisteren naar water, vogels en wind. Genieten van bomen, planten en bloemen. En vooral: afhankelijk zijn van Jahwe, leren dat Hij tijden en gelegenheden bepaalt, je door God laten vormen.

Leer van Elia: laat je door God vormen. Of heb je daar geen tijd voor? Vind je het misschien verloren tijd? Of echt iets van deze tijd? Wacht even. God last in de tijd al heel lang vormingstijd in. Denk aan Mozes in Midjan en aan Jezus in de woestijn. Neem bewust tijd voor training in afhankelijkheid, voor stille tijd ook. Wees dan echt stil; stil met jezelf, stil met God. Doe je Bijbel dan ook open. Laat de Here tot je spreken. Spreek jij vervolgens ook met Hem. Op zijn tijd geeft Hij dan de gelegenheid om namens Hem ook met anderen te spreken.

Leer van Elia: leidinggeven is je volgzaam opstellen, na vurig gebed naspreken wat God heeft voorgezegd. En laat je door God vormen.

Het werk van de Stichting Evangelie & Moslims (2)

TEKST: ERNST LEEFTINK, PREDIKANT TE ASSEN-PEELO EN SAMEN MET DS. LUCIUS DE GRAAFF AFGEVAARDIGDE NAMENS DE GKV IN HET BESTUUR VAN E&M ///

De Stichting Evangelie & Moslims (hierna E&M) helpt kerken en gemeenteleden bij hun getuigenis en dienst onder moslims. In het eerste artikel besteedde ik aandacht aan de visie en de motivatie van E&M. In dit tweede artikel geef ik een overzicht van wat de stichting allemaal concreet doet.

E&M heeft een breed-gereformeerd karakter en verleent ondersteuning en advies aan alle Bijbelgetrouwe kerken en aan gemeenteleden. Van al dat werk maken ook veel kerken en leden van de GKV dankbaar gebruik. Ik noem hier zes werkterreinen.

Allereerst is E&M nauw betrokken bij de verschillende missionaire activiteiten onder moslims die vanuit onze kerken plaats vinden. Vanuit de GKV wordt al een aantal jaren geëvangeliziseerd onder moslimmedelanders in Rotterdam en Den Haag. Onlangs zijn daar twee projecten, in Utrecht en Amersfoort, bij gekomen. E&M dient voor dit werk regelmatig als vraagbaak. In Rotterdam en Amersfoort verleent E&M haar medewerking aan samenkomsten voor Arabisch sprekende christenen.

Ten tweede kunnen plaatselijke kerken en gemeenteleden een beroep doen

op de medewerkers van E&M als het gaat om contacten die men in de eigen woonplaats heeft of zoekt met moslims. De medewerkers van E&M kunnen ingezet worden in het pastoraat aan christenen met een moslimachtergrond. Twee medewerkers richten zich vooral op het vrouwenwerk en een op het jongerenwerk.

In de derde plaats is E&M bereid om kosteloos missionaire trajecten of informatieavonden over evangelisatie onder moslims te verzorgen. Er kunnen ook toerustingscursussen worden aangevraagd. Daarvoor wordt wel per deelnemer een eigen bijdrage gevraagd.

Een vierde activiteit van E&M is de jaarlijkse zomerschool, een vijfdaagse intensieve werkweek voor bezinning, studie en ontmoeting. Daarnaast worden er regelmatig eendaagse conferenties gehouden die voor iedereen toegankelijk zijn.

In de vijfde plaats onderhoudt E&M goede kontakten met IFES, de overkoepelende organisatie van christelijke studentenverenigingen in Nederland. De jongerenwerker van E&M begeleidt en stimuleert de christenenstudenten

om bezig te zijn met bezinning op de uitdaging van de islam en om te getuigen van hun geloof in Jezus Christus in contacten met moslimstudenten.

Een laatste belangrijke activiteit van E&M is het uitgeven van boeken en ander materiaal. Voor moslims én christenen met een moslimachtergrond zijn er Bijbels en andere lectuur in de talen van de grootste groepen moslims in Nederland. Verder is er een schat aan informatie beschikbaar over de islam voor Bijbelstudies en gemeentekringen. Ook is er materiaal voor jeugdwerk en catechese, zoals het werkpakket *{Jij} en {islam}* en twee deeltjes over de islam in de Reflectorserie (12-15 en 16+). Het werkpakket *Gemeente-zijn te midden van moslims* leent zich voor een gemeente-project. Voor kinderclubs is het werkpakket *Kinderwerk en moslimkinderen* beschikbaar.

Voor meer informatie verwijs ik u naar de website van E&M, die onlangs geheel vernieuwd is: www.evangelie-moslims.nl. Tot slot is het mogelijk om per e-mail een nieuwsbrief te ontvangen. Dat is aan te vragen via tel. 033-4659290, e-mail buro@evangelie-moslims.nl.

De ware jakobs ladder

TEKST: ROB VAN HOUWELINGEN, HOOGLEERAAR NIEUWE TESTAMENT AAN DE TU IN KAMPEN ///

‘Voorwaar, voorwaar, ik zeg u *allen*, van nu af zult u de hemel geopend zien en de engelen van God opklimmen en neerdalen op de Zoon des mensen’ (Joh.1:51, Herziene Statenvertaling).

Engelenverkeer tussen hemel en aarde: dat is precies wat Jakob droomde op een plek die hij later de naam Betel gaf, ‘godshuis’. In zijn droom zag hij een ladder die op de aarde stond en helemaal tot de hemel reikte, waarlangs Gods engelen zich omhoog en omlaag bewogen (Gen.28:12). Ze komen niet vanuit de hemel, zoals je zou verwachten; ze gaan van beneden naar boven en weer terug naar beneden. Eenzelfde soort engelenverschijning belooft Jezus aan Natanaël, die onder zijn vijgenboom zat – misschien wel om een mid-dagdutje te doen. Hij is een oprechte Israëliet, iemand zonder bedrog, zegt Jezus, dus Natanaël zou de ware Jakob genoemd kunnen worden. Dit keer zijn het engelen van God die opklimmen en neerdalen op de Zoon van de mens. Het contact tussen hemel en aarde loopt blijkbaar voortaan via de Mensenzoon, zoals Jezus zichzelf aanduidt. Moderne mensen zoals wij leven echter met een gesloten wereldbeeld, waarin het Bijbelse engelenverkeer op een zijspoor is gerangeerd.

Hemelpoort Wat doen die engelen precies? De Nieuwe Bijbelvertaling zegt ten onrechte, dat ze zullen omhooggaan en neerdalen *naar* de Mensenzoon. Johannes gebruikt precies hetzelfde Griekse voorzetsel als de Griekse vertaling van het Oude Testament bij

de jakobs ladder. De Statenbijbel heeft die woordovereenkomst bewaard. Gods engelen zullen volgens Jezus omhooggaan en neerdalen *op*, *langs* of *via* de Mensenzoon. De woorden die Jakob sprak na zijn droom zijn dus ook van toepassing op Jezus: ‘Dit moet de poort van de hemel zijn!’ (Gen.28:17b). Hij is de hemelpoort, de unieke toegang tot de Vader, de ware jakobs ladder. Jezus doelt dus niet op engelverschijningen die Natanaël en zijn andere eerste leerlingen af en toe te zien zullen krijgen. Hij wil duidelijk maken dat hij zelf voortaan het contact tussen aarde en hemel zal verzorgen. Al het engelenverkeer loopt via hem. Zo blijkt het ook te gaan. Waren Gods engelen niet in groten getale aanwezig om hem op zijn wenken te bedienen en tegen het kwaad te beschermen (zie Marc.1:13; Mat.26:53)? Jezus beschikte

over bovenaardse krachten, die hem in staat stelden wonderen te verrichten en demonen te verjagen. En zeer binnenkort, het eerst op de bruiloft te Kana (Joh.2:1-11), zouden zijn leerlingen hem tal van grote dingen zien doen.

Luchtbrug Jezus als luchtbrug voor Gods engelen, dat wil in onze tijd zeggen: de hemel is niet gesloten. Een nieuwe dimensie in de werkelijkheid wordt zichtbaar met de ogen van het geloof. Er zijn engelen om ons heen, in déze wereld. Sterker nog, ze gaan van beneden naar boven om God op de hoogte te houden van wat er op aarde gebeurt en weer terug naar beneden om Gods kinderen in deze wereld bij te staan. Wie in Jezus Christus gelooft, wie hem ziet als de ware jakobs ladder, leeft voortaan onder een open hemel.

Tekst: Ria Borkent /// muziek: Dirk Zwart

Erfzonde en de vrije markt

TEKST: JAN WESTERT, REDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

Een utopisch geloof in de vrije, neoliberale markt kan de mens blind maken. De filosoof-theoloog Hans Achterhuis schreef daarover een buitengewoon boek: *De utopie van de vrije markt*. Hij ontmaskert de ideologie en de utopie van het denken van neoliberale utopisten als Alan Greenspan.

Een stevige preek van prof. Jochem Douma en het indringende boek *Is God terug?* van dr. A. van de Beek over de diepte van de zondige aard van de mens speelden nog door mijn hoofd toen ik begon aan het nieuwste boek van Hans Achterhuis: *De utopie van de vrije markt*.

Met een scherpe analyse van het neoliberale marktdenken is het boek een bewijs van de waarde van het leerstuk van de erfzonde. Achterhuis baseert zijn analyse op *Atlas Shrugged* van de invloedrijke ultrakapitalistische Amerikaanse filosofe Ayn Rand. Alan Greenspan, tot 2006 de president van de Amerikaanse Federal Reserve Bank, voedde zich met haar neoliberale denkbeelden.

Gij zult niet begeren De schaduwkanten van het utopisch geloof in de vrije

markt liegen er niet om. Achterhuis wijst op het oergebod dat een menselijke samenleving mogelijk maakt: 'Gij zult niet begeren'. In traditionele samenlevingen heeft dit gebod eeuwenlang gezorgd voor grenzen. Daarin speelden begrippen als *wederkerigheid* en *gemeenschappelijkheid* een rol. De vrede van de markt werd gewaarborgd door rituelen en ceremonieën. De handel was ingebed in wederkerigheidsverhoudingen van mensen die elkaar kenden en die door

gewoonte en recht, religie en moraal nauw met elkaar nauw met elkaar verbonden waren. De bankier van die samenleving werd erdoor beschermd tegen hebzucht en afgunst. In het neoliberale utopisch denken wordt dit gebod ingewisseld voor de utopie van de begeerte: het 'ieder voor zich' is richtinggevend. Moderne

moneymakers zijn gericht op hun eigen belang. Het neoliberale marktdenken heeft weinig meer van doen heeft met de aloude traditionele markt. Met de komst van geld als ruilmiddel is de markt wezenlijk veranderd. Geld maakt het moderne, vrije individu mogelijk. Afgezien van zijn partner kunnen we met geld alles kopen wat de buurman ook heeft.

Kluwen van zonde Tegenover de neoliberale geloofsovertuigingen pleit Achterhuis voor maatschappelijke waarden als solidariteit, wederkerigheid en gemeenschappelijkheid. Dat de markt voor onze moderne tijd een onmisbare ondersteuning oplevert, lijdt geen twijfel. Het is echter levensgevaarlijk om er utopische verwachtingen aan te verbinden. Achterhuis pleit voor een ethiek van de aristotelische deugden (voorzichtigheid, rechtvaardigheid, matigheid en vasthoudendheid) als het gaat om zelfzorg en ethische reflectie op het

'De vraag die overblijft is: geloof je in de goede mens, of in de mens die de neiging tot alle kwaad in zich meedraagt?'

eigen handelen. Daar ga ik een eind in mee. Ik heb echter ook geen utopisch geloof in de civil society. In de praktijk heeft maatgevoel te maken met balans tussen markt, overheid en burgers. De vraag die overblijft is uiteindelijk: geloof je in de goede mens, of in de mens die de neiging tot alle kwaad in zich meedraagt? Zo kom ik terug bij Douma en Van de Beek. Wie zich bewust is van die 'kluwen van zonde' in ieder mens kan met beide benen op de grond blijven staan in plaats van achter de zichzelf verwerklikende mens aan te hollen. Ook dan geldt nog een mits: een mens kan dat alleen omdat hij weet heeft van een bron tot verlossing en behoud buiten zichzelf, Jezus Christus, en

die gekruisigd. Dat maakt het verschil tussen de christelijk sociale en de neoliberale mensvisie. Het gereformeerd belijden helpt om het Yes, we can weer even met beide benen in de modder te zetten.

N.a.v. Hans Achterhuis, *De utopie van de vrije markt*. Rotterdam (Lemniscaat), 2010. ISBN 9789047702573. 320 pag., € 17,95.

Op onze website www.dereformatie.nl vindt u de het volledige artikel van Jan Westert. Daar gaat hij verder in op het boek van Hans Achterhuis en het verband dat hij ziet tussen Achterhuis, Douma en Van de Beek.

Donatus
verzekert vertrouwd

Donatus verzekert kerkgebouwen en alles wat daarbij hoort. Zoals doopvonten, kanselbijbels en orgels. Ook voor vrijwilligers en werkers in kerkelijke dienst hebben we passende verzekeringen. Donatus is een betrokken specialist. Klein genoeg om u persoonlijk van dienst te zijn. Groot genoeg om met een gerust hart uw verzekeringsbelangen aan toe te vertrouwen. Donatus is een onderlinge verzekeringsmaatschappij zonder winstoogmerk. Samen met u zorgen we ervoor dat wat waardevol is, behouden blijft voor onze kinderen en hun kinderen en hun kinderen...

Donatus

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

*'Zo prijkt Bacchus al
eeuwenlang op de voorkant
van dit oude handschrift'*

Stukgelezen

TEKST: FROUCKJE VAN DER WAL, BEELDREDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

In het Utrechtse Catharijneconvent bevindt zich in de vaste opstelling de Lebuinuscodex. Dit is een vroegmiddeleeuws handschrift met daarin de vier evangeliën. Volgens de overlevering zou de Angelsaksische missionaris Lebuïnus (oorspronkelijk Liafwin) het in de 8ste eeuw bij zich hebben gehad toen hij naar Nederland kwam om het evangelie te prediken.

Onderzoek heeft uitgewezen dat dit helemaal niet kan, want het handschrift werd pas rond 773 vervaardigd, het sterfjaar van de kerkstichter. Toch kreeg het boek een belangrijke status, het werd één van de schatten van de door

hem gestichte kerk in Deventer. Oude boeken mogen niet zomaar ingekeken worden. De codex ligt keurig in een vitrine. Het is de boekband die getoond wordt, het kapt in feite. Die is niet origineel, maar in de 11de en 12de

eeuw samengesteld in verschillende ateliers en met diverse materialen.

Bacchus Hier begint mijn verhaal. Want elke keer als ik dit boek zie en kijk naar de Christuskop in het mid-

den van het vergulde filigraankruis, moet ik inwendig lachen. Het gaat hier namelijk om een antiek beeldje van edelsteen, gemaakt tussen de 1ste en 3de eeuw in Klein-Azië. Een kostbaar kleinnood dus, dat iemand heeft aangezien voor Christus. Een lang onopgemerkte vergissing. In werkelijkheid gaat het om een voorstelling van Bacchus, de Romeinse god van wijn, wellust en dronkenschap. Een groter contrast is haast niet denkbaar!

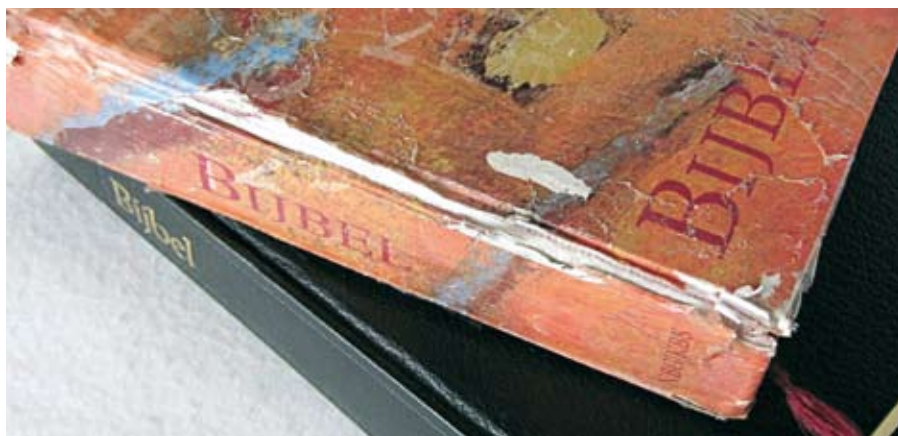
Ik zie dat zo voor me: de kerk van Deventer heeft een kostbaar boek in haar bezit. Op een gegeven moment is niet de inhoud meer het belangrijkste, maar het voorwerp op zich. Uiteraard is het goed hier te bedenken dat een boek in de Middeleeuwen sowieso een kostbaar en niet alledaags bezit is. De boekdruk-kunst was nog niet uitgevonden. Het evangeliarium is dus niet eenvoudig te vervangen. Maar het gaat verder. Dat het zou hebben toebehoord aan Lebuïnus maakt dat het iets meekrijgt van de prestige van de inmiddels overleden en heilig verklaarde prediker. Het boek is een relik geworden en verdient niets meer of minder dan het allerbeste en allermooiste. In de kerk krijgt het een ereplaats, tijdens processies wordt het meegedragen en op hoogtijdagen ligt de codex te pronken op het altaar. Het

moet er dus wel goed een rijk uitzien! Daarom wordt de band versierd. Er komt natuurlijk een verguld kruis van zilverwerk op, de vier Evangelisten krijgen er een plekje op en centraal komt Christus te staan. Iemand weet op één of andere manier een antiek Christusbeeldje te pakken te krijgen en iedereen is blij. En zo prijkt Bacchus al eeuwenlang op de voorkant van dit oude handschrift.

Hang- en sluitwerk Het heeft natuurlijk alles te maken met mijn protestantse achtergrond dat ik dit ironische anachronisme humoristisch vind. Wij gereformeerden gaan heel anders om met Gods Woord. Voor ons is de inhoud het allerbelangrijkste, het object doet er veel minder toe. Gods Woord moet levend zijn. Daarom zien protestantse Bijbels er heel anders uit. De boekbanden van oude Statenvertalingen zijn vaak sober, van degelijk materiaal vervaardigd. Toch is enige versiering ook protestanten niet vreemd. Opvallend is het zilveren smeedwerk op veel oude Bijbels. Niet iedereen kon zich het kostbare hang- en sluitwerk veroorloven, dus ik vermoed dat ook binnen de gereformeerde traditie Bijbels zijn gebruikt om elkaar de loef af te steken: hoe dikker de Bijbel, hoe fraaier de band, hoe rijker het zilverwerk en hoe

ouder de druk... hoe indrukwekkender jijzelf lijkt!

Trouwbijbel Tegenwoordig is het in ons land heel gemakkelijk om een Bijbel te bemachtigen. Er zijn landen genoeg in deze wereld waar mensen hongeren naar een Bijbel in de eigen, vertrouwde taal. Als het hebben van een Bijbel niet vanzelfsprekend is, ben je natuurlijk extra zuinig op je boek. Het is goed om ons te realiseren, dat wij wat dat betreft rijk gezegend zijn. Zelfs als je geen Bijbel in huis hebt, kun je via internet makkelijk allerlei vertalingen raadplegen. Gods Woord is altijd voor handen. Daarom gaan wij zo heel anders met onze bijbeltjes om. Toen mijn man en ik onze trouwbijbel kregen, was het de wens van onze toenmalige predikant dat we hem stuk zouden lezen. Dat dit niet gelukt is, komt vooral doordat een paar jaar daarna de Nieuwe Bijbelvertaling uitkwam. Op 31 december 2004 – zo staat op het voorblad te lezen – kregen wij een exemplaar van mijn ouders cadeau. Een grote scheur zit er inmiddels in de kaft. Nog een paar weken en de band valt uit elkaar. Uit ervaring weet ik dat we er dan nog lang mee kunnen doen. En als hij uiteindelijk toch geen dienst meer kan doen, hebben we nog wel een paar exemplaren met liedbundel liggen.

De Lebuïnuscodex in de vitrine van het Utrechtse museum is intensief gebruikt en vertoont daardoor de nodige slijtplekken. Toch spat de rijkdom er na al die eeuwen nog steeds van af. Ieder bijbeltje vertelt ons het rijke Evangelie van genade, maar zegt meteen ook iets over hoe we ons geloof beleven en welke waarde wij hechten aan aardse objecten.

Spirituele oefeningen als stil zijn en mediteren komen voor in andere godsdiensten. Kun je deze als christenen dan wel gebruiken?

Er is reden voor deze vraag. In onze tijd is spiritualiteit in. Alles wat 'hoger' is en de beleving raakt, is vaak zonder meer welkom. Veel religiositeit intrigeert inderdaad. Je verwondert je over de intense overgave en de gebedsregelmataat bij moslims. Of je wordt aan het denken gezet door de bijna-dood-ervaring van een Margriet-lezeres. Sommige voorgangers of christenen componeren vervolgens gemengde spirituele boeketjes uit allerlei religieuze kwekerijen. Je brandt een kaarsje, zingt een New Age lied, en zegt een gebed op van een dichterlijke dominee. Dan doe je een Yoga oefening, offert wat reukwerk aan engelwezens en laat met een diepe zucht je opgeheven handpalmen vullen met positieve energie. Daarbij past een flinke dosis reserve. Ook spirituele vormen staan onder de norm van de Bijbelse leer. Niet alles wat je omhoog tilt en diepe gevoelens losmaakt, past bij de God van Israël.

Toch leert juist de gereformeerde visie je om vormen niet automatisch af te schrijven omdat ze ook in andere godsdiensten voorkomen. God maakt zich aan ieder mens bekend en ieder mens reageert op Hem. Wij zijn gemaakt om Hem te eren. Doen we dat, dan worden daarbij onze geschapen mogelijkheden ontsloten en ingeschakeld. Maar dat gebeurt ook wanneer we niet de ware God maar een surrogaat voor Hem vereren. Mensen zijn ongeneeslijk religieus. Ook dan komen diezelfde geschapen menselijke mogelijkheden in beeld.

Daarom kennen vrijwel alle religies samenkomsten, gebeden, offers, tempels, liederen, heilige plaatsen, voorgangers, en rituelen. Als de HEER een band aangaat met Israël blijft Hij van veel van zulke vormen gebruik maken. Wel zuivert Hij ze in zijn wetten en Hij integreert ze in wat bij Hem past. Maar kennelijk bevatten ook zulke andere religies gewone menselijke middelen voor de omgang met God.

Zo benader ik ook stilte of meditatie. Sommige technieken en inzichten daarbij zijn vooral in een niet-christelijke religieuze context ontdekt. Soms dragen ze daarvan het stempel. Een stilte bijvoorbeeld waarin woorden niet belangrijk of geschikt heten, past niet bij de Vader van het Woord. Maar soms ook gaat het om niet meer dan een waardevolle menselijke mogelijkheid. Stilte om je kunnen concentreren en te luisteren of om de werkelijkheid te doorleven die juist de woorden openen, is waardevol. Net als de instrumenten van Jubal kan de christelijke spiritualiteit ze dankbaar gebruiken in de omgang met God.

STUDIEDAG OVER KERK ALS 'HUIS VOOR DE ZIEL'

De kerk is geen instituut, maar een plaats waar mensen thuis kunnen komen en zin kunnen vinden. Dat zegt prof.dr. Henk de Roest, hoogleraar praktische theologie aan de Protestantse Theologische Universiteit (PThU) in zijn nieuwe boek *Een huis voor de ziel*. Rond dit boek wordt op maandag 22 november in Kampen een studiedag gehouden.

De Roest's 'netwerk van kerkplekken' is een aantrekkelijke visie op wat kerk zou kunnen zijn, maar nodigt ook uit om er mee aan de slag te gaan. Dat gebeurt tijdens deze studiedag, waar acht PThU-collega's van De Roest een hoofdstuk van diens boek onder de loep nemen en in gesprek gaan met de aanwezigen. De studiedag is bedoeld voor predikanten en kerkelijk werkers. Medewerking verlenen dr. Rick Benjamins, dr. Theo Hettema, prof.dr. Leo Koffeman, dr. Martin Walton, prof.dr. Riemer Roukema, dr. Marten van der Meulen, dr. Ciska Stark en dr. Gé Speelman. 's Ochtends is prof.dr. Frits de Lange voorzitter, 's middags is dit prof.dr. Gerrit de Kruijf. De bijeenkomst vindt plaats in de aula van de Protestantse Theologische Universiteit, Oudestraat 6 in Kampen. Meer informatie treft u aan op de website van de PThU: www.pthu.nl/studiedagen.

THEMAZONDAG CHRISTEN ZIJN OP JE WERK

Het is zo herkenbaar; de wereld van je werk lijkt een heel andere dan die van het geloof. Aansluitend op Dankdag wordt hiervoor op zondag 7 november speciaal de aandacht gevraagd. De werkgroep Christen-zijn op je werk roept 7

november uit tot landelijke themazondag Christen-zijn op je werk. Op deze manier hoopt zij aandacht te krijgen voor de uitdagende vraag hoe je op een goede manier christen kunt zijn op je werk. Aan alle kerken en gemeenten wordt gevraagd op die zondag daarbij stil te staan.

Gelovigen zijn een groot deel van hun leven bezig met werk. Velen hebben een zekere verlegenheid met dit thema, en leven in twee werelden: die van 'de kerk' en die van 'het werk'. Zij hebben daarbij allerlei vragen m.b.t. de relatie tussen geloof en werk. Spreekt de Bijbel hierover en hoe dan? Is werk een zegen of een vloek? Is er iets te zeggen over de inhoud van het werk, de manier waarop het werk verricht wordt, de houding t.o.v. anderen, de (on)mogelijkheden om je geloof te belijden en/of te verkondigen, enz. En hoe kun je christen zijn op je werk, moet je daar evangeliseren of juist niet, kun je samen met collega's bidden?

Allemaal vragen die bewust of onbewust een rol spelen in het leven van de gelovige werknemer en werkgever. In de week voorafgaand aan deze themazondag is er op woensdag 3 november 2010 in veel kerken dank uitgesproken naar God op de Dankdag voor gewas en arbeid. Daarom willen we juist op die zondag de relatie tussen geloof en werk centraal stellen.

Er zullen op diverse plaatsen in Nederland inspirerende, interactieve ontmoetingsavonden worden gehouden rond dit thema: in Arnhem op woensdag 10 november, in Rotterdam op dinsdag 16 november, in Heerlen op donderdag 25 november en in Enschede op dinsdag 30 november.

Voor diegenen die op zondag tijdens de diensten aandacht willen besteden aan het thema 'Christen-zijn op je werk'

wordt er een website www.christenzijn-opjewerk.nl ingericht met o.a. te gebruiken preeksets, toespraken en verdiepende literatuur(verwijzingen). Via deze website kan men zich ook aanmelden om mee te doen. De werkgroep bestaat momenteel uit vertegenwoordigers van Alpha-cursus Nederland, Bedrijfsgebed, CBMC, christennetwerk gmv, Geloven op Maandag en IMPACT Netwerk.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met

- Eddy de Pender van www.gelovenopmaandag.nl via info@gelovenopmaandag.nl
- Maarten Pijnacker Hordijk van www.bedrijfsgebed.nl via bedrijfsgebed@gmail.com

DOCUMENTAIRE M/V

Luisterpost Bralectah maakte in samenwerking met deputaatschap M/V in de kerk een documentaire over de inzet van mannen en vrouwen in de kerk. Welke taken en functies hebben met name vrouwen in de kerk? Mogen vrouwen ambtsdrager worden? Vier theologen geven hun visie over dit onderwerp, te weten ds. Joop Schreuder, Jolien Leeffers, Wilmer Blijdorp en Marijke Harmanny. Bekijk de trailer via: <http://www.opkijken.nl/video.asp?id=127>

NIEUWE CATECHESEMETHODE VOOR 10/11 JARIGEN

De makers van de catechesemethode Follow-Up ontwikkelen een nieuwe module voor 10-11 jarigen: Helives. De opzet is vergelijkbaar met de profielen op Hyves. Vorig jaar is er onder alle gebruikers van Follow Up! een enquête gehouden. Daaruit bleek dat er behoefte is aan catechesemateriaal voor kinderen in de leeftijd van 10 – 12 jaar. Voor catechese aan kinderen van groep 7 en 8 ligt nu klaar: Helives! Helives wordt een zeer eigentijds programma. De methode sluit aan bij de gefragmenteerde wereld waarin kinderen opgroeien. Kinderen kunnen snel denken, zoeken gericht naar informatie en leren vanuit die kleine onderdelen hun wereld te ordenen. En welk kind heeft nog nooit van Hyves gehoord? De opzet van Hyves is dan ook het uitgangspunt voor de nieuwe methode: veel informatie, overzichtelijk en kort. Maar met een christelijke boodschap: Helives! Helives laat kinderen in één oogopslag zien wie een Bijbelse persoon was. Bij het profiel is direct te zien welk beroep iemand had, waar hij woonde of welke passies deze persoon had. Ook kunnen de kinderen zien welke vrienden deze persoon had.

In de blog kun je lezen wat de Bijbelpersoon heeft meegemaakt. En bij de krabbelbels kunnen de kinderen aantrekkelijke opdrachten uitvoeren. Verder bestaat de les uit Gadgets (weetjes) en wordt er een creatieve verwerking aangereikt. In de handleiding wordt u stap voor stap door een les geleid. Met daarbij de mogelijkheid om te kiezen welk onderdeel u meer of juist minder aandacht wilt gaan geven. Er worden ongeveer 30 lessen geschreven, te gebruiken voor twee jaar catechese. In september volgt de presentatie van het eerste eerste deel. Mocht u in uw gemeente nadenken over catechese voor 10 -12 jarigen, dan ligt er binnenkort een prachtige methode voor u klaar! Kijk voor een proefles op www.follow-up.nu.

WERKCONGRES BIJBELSTUDIEBOND

Op 6 nov. a.s. zal in Zwolle D.V het jaarlijkse werkcongres van de Gereformeerde Bijbelstudiebond worden gehouden.

- Meer of Minder: mijn toekomst verzekerd?!
- Crisis....
- Hoe denk je daarover? Wat voel je daarbij?

- Maakt het je onzeker? Maak je je zorgen over je pensioen? Hebben onze kinderen en kleinkinderen nog een leefbare aarde?

Door het thema: *Meer of Minder: mijn toekomst verzekerd?!* willen we hierover van gedachten wisselen.

Samen willen we gaan nadenken hoe we anders, misschien beter verantwoord, kunnen omgaan met de samenleving en Gods schepping.

Samen willen we vooruitblikken op onze fantastische Toekomst die ons beloofd is in onze Heer Jezus Christus.

Dr. Henk van de Kamp houdt een Bijbelstudie met als titel: Hoe wérellderfgenamen de wereld gebruiken: de ecologische voetafdruk in het licht van Psalm 8 en Hebréeën 2. Darana volgt er een optreden van Rikkert Zuiderveld. De catering wordt verzorgd door de Gereformeerde Kerk te Staphorst. De opbrengst komt ten bate van het bouwfonds van deze kerk.

Plaats: Zwolle, Greijdanus, Campus 5

Datum: zaterdag 6 november 2010

Tijd: 10.30-16.00 uur

Kijk voor meer informatie over het programma en aanmelding op www.bijbelstudiebond.nl.

UIT DE KERKEN ///

Aangenomen:

Naar Gees: kandidaat A.C.N. Geertsema te IJsselmuiden, die bedankte voor Alblasserdam in combinatie met Nieuw-Lekkerland, voor Hoek en voor Zevenbergen.

Naar Zuidlaren: R. van Wijnen te Ureterp.

Benoemd:

Door Bergen op Zoom gedetacheerd per 1 oktober 2010 naar Loppersum/Westeremden: G.J. Pruijssen, voor de duur van één seizoen; gecombineerd met voorbereiding op uitzending

via Operatie Mobilisatie naar Turning Point Londen, per 1 september 2011. Nieuw adres: Raadhuisstraat 3, 9919 AK Loppersum, tel. 0596-255784/06-48355684, e-mail: gerwin@pruijssen.net.

Jubileum:

Rotterdam, 6 oktober - veertig jaar predikant: ds. R. van Nus (1934). Standplaatsen: Rijnsburg (zending op Curaçao, 1970), Bruchterveld (1976) en Rotterdam-Delfshaven (1987). Met emeritaat: 1994.